

Opinia Stowarzyszenia Sędziów Polskich „Iustitia” o projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (druk Senatu nr 929).

I. Uwagi ogólne.

W uzasadnieniu projektu podkreśla się ochronny charakter projektowanych regulacji. Nakierowany jest on jednak jednostronnie na dodanie określonych uprawnień osobom trzecim, którym służą prawa związane z nieruchomością będącą przedmiotem egzekucji. Zachodzi obawa, że nadmiernie rozbudowane nowe uprawnienia będą mogły posłużyć tymże osobom trzecim czy też dłużnikom do stosowania obstrukcji w toku egzekucji z nieruchomości. Należy zatem wyważyć, czy projektowany zakres uprawnień jest niezbędny dla zapewnienia obrony praw tych osób trzecich, przy uwzględnieniu także usprawiedliwionych interesów wierzycieli. Wydaje się, że wprowadzenie możliwości inicjowania przez wierzycieli postępowania o podział majątku wspólnego w miejsce egzekucji z udziału w nieruchomości może spowodować dla obojga byłych małżonków wiele komplikacji, w tym związanych z obowiązkiem objęcia tymże podziałem wszystkich składników majątku wspólnego.

II. Uwagi szczegółowe.

1) Art. 1 ust. 1 projektu – zmiany w art. 922 kpc

Aktualnie zgodnie z art. 1005 kpc istnieje obowiązek zawiadomienia o zajęciu udziału w nieruchomości także pozostałych jej współwłaścicieli wpisanych do księgi wieczystej. Nie stają się oni jednak uczestnikami postępowania w rozumieniu obowiązującego art. 922 kpc. Obowiązek zawiadamiania o zajęciu nieruchomości współwłaścicieli jest uzasadniony tym, że współwłaściciele mają prawo przejęcia nieruchomości na własność. W razie skorzystania z tego uprawnienia stają się oni uczestnikami postępowania. Przyznanie wszystkim współwłaścicielom statusu uczestników postępowania spowoduje możliwość zaskarżania przez każdego z nich wszystkich czynności egzekucyjnych, mając na uwadze prawo do wnoszenia skarg na czynności komornika w związku z każdą, dowolną czynnością organu

egzekucyjnego. Może to doprowadzić do nieuzasadnionej przewlekłości postępowania, zwłaszcza w przypadku współwłasności osób spokrewnionych czy powiązanych z dłużnikiem. Nie wydaje się to niezbędne dla zapewnienia obrony praw współwłaścicieli, sprowadzających się do możliwości złożenia wniosku o przejęcie nieruchomości. W tym kontekście osoby te mogą mieć interes prawny w wyniku czynności opisu i oszacowania co do prawidłowego oznaczenia i wyceny nieruchomości. Należy zatem postulować wprowadzenie dla współwłaścicieli uprawnienia do wniesienia skargi na opis i oszacowanie oraz zażalenia na postanowienie sądu rozstrzygające tę skargę. Uprawnienie to byłoby analogiczne jak w art. 770 § 4 kpc w przypadku komornika mogącego złożyć zażalenie na postanowienie rozstrzygające skargę na postanowienie o ustaleniu kosztów postępowania egzekucyjnego. Przyjmuje się, że to uprawnienie nie czyni z komornika strony postępowania.

W związku z powyższym proponuje się skreślić art. 1 pkt 1) projektu, ewentualnie z jednoczesnym wprowadzeniem w art. 1005 kpc zdania drugiego „Współwłaściciele nieruchomości należy zawiadomić o terminie opisu i oszacowania. Przysługuje im prawo zaskarżenia opisu i oszacowania”.

2) art. 1 pkt 2 i 3 projektu – wprowadzenie art. 958¹ kpc oraz § 4 w art. 982 kpc

Proponowany kierunek zmian należy ocenić zasadniczo pozytywnie. W obecnym stanie prawnym współwłaściciel ma prawo przejęcia nieruchomości na własność – dotyczy to nieruchomości rolnej na etapie po obwieszczeniu o licytacji (art. 958 kpc) oraz bezskutecznej I licytacji (art. 982 kpc), a w przypadku innych nieruchomości prawo to służy współwłaścicielowi każdego rodzaju nieruchomości w razie bezskutecznej II licytacji (art. 984 kpc). Wydaje się, że ograniczenie możliwości przejęcia nieruchomości na etapach wcześniejszych niż II licytacja tylko do nieruchomości rolnych nie odpowiada dzisiejszym stosunkom społeczno – gospodarczym. Rozszerzenie tych możliwości na współwłaścicieli nieruchomości służących zaspokojeniu ich potrzeb mieszkaniowych pozwoli na ochronę ich usprawiedliwionych interesów, związanych z ochroną rodziny w kontekście zabezpieczenia potrzeb mieszkaniowych obywateli.

Zdecydowanie negatywnie należy ocenić projektowany art. 958¹ § 1 zd. 2 i art. 982 § 4 zd. 2 k.p.c. w zakresie zwolnienia współwłaściciela z obowiązku złożenia

rękojmi. Może to powodować składanie ofert kupna, co do których od początku wiadomo, że nie będą zrealizowane. Wobec braku jakiegokolwiek sankcji za niezrealizowanie przejęcia i braku wyłączenia takiego współwłaściciela od możliwości składania ponownych wniosków, będzie on mógł skutecznie zablokować prowadzenie egzekucji przez ciągłe składanie wniosków o przejęcie. W uzasadnieniu projektu ustawy nie podano żadnej argumentacji dla takiej zmiany. Zdanie drugie należy więc wykreślić. Do współwłaścicieli tych powinien mieć zastosowanie art. 969 k.p.c.- przepadek rękojmi i niemożność ponownego złożenia wniosku o przejęcie w trybie projektowanego przepisu.

3. Projektowane zmiany – wprowadzenie art. 1004¹ k.p.c.

Nie zasługuje na aprobatę stanowisko wyrażone w uzasadnieniu projektu, bowiem w pełni aktualność zachowuje uchwała SN z dnia 17 kwietnia 2015 r., III CZP 9/15 (OSNC 2016/4/41, Prok.i Pr.-wkł. 2017/1/58, LEX nr 1665896). Przepisy o wspólności ustawowej małżeńskiej określają status tej masy majątkowej i jej składników zarówno w okresie jej trwania, jak i w związku z jej ustaniem. Nieuzasadnione jest zawarte w uzasadnieniu projektu twierdzenie, że nie można oznaczyć wysokości udziałów każdego z małżonków po ustaniu wspólności. W art. 43 § 1 k.r.o. ustawodawca stanowczo określił wysokość udziału każdego z małżonków w majątku wspólnym, dającego się oznaczyć już z chwilą ustania wspólności i odnoszącego się do każdego przedmiotu wchodzącego w skład tej masy majątkowej. Odmienne określenie ich wysokości konstytutywnym orzeczeniem sądu zależy od tego, czy uprawniony małżonek wystąpi z żądaniem przewidzianym w art. 43 § 2 k.r.o.; zgłoszenie tego żądania nie jest ani obowiązkowe, ani obwarowane żadnym terminem. Na koncepcji, że ustanie wspólności małżeńskiej prowadzi do zmiany sytuacji prawnej przedmiotów objętych bezudziałową wspólnością majątkową, w wyniku której stają się one współwłasnością małżonków w częściach ułamkowych, opiera się niekwestionowany pogląd, że prawomocny wyrok orzekający rozwód może być podstawą wpisu w księdze wieczystej współwłasności w częściach ułamkowych na rzecz byłych małżonków (zob. uchwała SN z dnia 21 czerwca 2001 r., III CZP 16/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 4, oraz wyroki SN z dnia 8 czerwca 2005 r., I CK 701/04, "Biuletyn SN" 2005, nr 9, s. 13, i z dnia 21 lutego 2013 r., I CSK 586/12, "Izba Cywilna" 2014, nr 10, s. 50). Skutek w postaci ustalenia, że udziały małżonków

nie są równe, wymaga konstytutywnego orzeczenia sądu, a do chwili jego uprawomocnienia się należy przyjmować, że oboje małżonkowie mają równe udziały w majątku wspólnym, o czym wyraźnie stanowi art. 43 § 1 k.r.o. Przepis ten, w odróżnieniu od art. 197 k.c., przy określaniu wielkości udziałów nie odwołuje się do pojęcia domniemania, lecz kategorycznie stwierdza, jak kształtują się w tym zakresie z mocy samego prawa stosunki pomiędzy małżonkami. Stanowi on wystarczającą podstawę prawną do wiążącego określenia wielkości udziału małżonka w przedmiocie należącym do majątku wspólnego w prowadzonym przeciwko temu małżonkowi postępowaniu egzekucyjnym. Skoro ustawodawca nie nałożył na małżonków obowiązku przeprowadzenia podziału majątku objętego wspólnością ustawową i nie wyznaczył terminu, w którym powinni dochodzić roszczeń rozstrzyganych w postępowaniu podziałowym, to nie można opisywać statusu poszczególnych składników majątku wspólnego jedynie tymczasowo.

Aktualnie z chwilą ustania wspólności ustawowej małżeńskiej wygasa ustalone w art. 42 k.r.o. na czas jej trwania wyłączenie możliwości zaspokojenia się wierzyciela jednego z małżonków z udziału, który w razie ustania wspólności przypadnie temu małżonkowi w majątku wspólnym lub w poszczególnych przedmiotach należących do tego majątku. *De lege lata* wierzyciel jednego z małżonków, poszukując zaspokojenia z majątku wspólnego po ustaniu wspólności małżeńskiej, może skierować egzekucję do udziału swojego dłużnika w majątku wspólnym. Obecnie jedynie w pojedynczych losowych sytuacjach zdarzają się opisywane w uzasadnieniu projektu przypadki, gdy nabycia udziału w nieruchomości dokonuje osoba, która nie jest zainteresowana bezkonfliktowym korzystaniem z tego prawa, a tym bardziej gdy nabywcy ci „dręczą” osoby pozostające w lokalu nabytym w czasie licytacji. Należy zauważyć, że w praktyce często wierzycielami, którzy dokonują wszczęcia bądź przyłączenia się do egzekucji z udziału jednego z byłych małżonków w nieruchomości, są wierzyciele alimentacyjni – reprezentowani przez drugiego z byłych małżonków, którzy nie mogą uzyskać zaspokojenia z żadnych innych składników majątkowych i sami są zainteresowani egzekucją z tego udziału.

Ponadto projektowany art. 1004¹ kpc wyłącza możliwość zajęcia udziału w każdego rodzaju nieruchomości, także gruntowej, rolnej, nie zawężając regulacji tylko do nieruchomości służącej zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych współwłaściciela, pomimo iż wskazywany cel regulacji ma służyć ochronie tylko tego ostatniego przypadku. W skład majątku wspólnego małżonków niejednokrotnie wchodzi prawa

do innych nieruchomości, niż ta w której rodzina zaspokajała potrzeby mieszkaniowe, jak działki gruntowe budowlane czy rolne, które mogą posłużyć zaspokojeniu wierzytelności jednego z byłych małżonków bez uszczerbku dla praw mieszkaniowych drugiego z byłych małżonków oraz ich dzieci.

Projektowana regulacja, usuwając możliwość prowadzenia egzekucji z udziału w majątku wspólnym dla zaspokojenie długu tylko jednego z małżonków, czyni jedyną możliwością dla uzyskania takiego zaspokojenia skorzystanie przez wierzyciela z uprawnienia do zainicjowania postępowania o podział majątku wspólnego, przez odesłanie do regulacji art. 912 k.p.c. Projektowana zmiana przepisu art. 1004¹ k.p.c. może mieć niekorzystny skutek uboczny dla małżonków dłużników (lub byłych małżonków dłużników), skutkujący częstszym występowaniem przez wierzycieli z wnioskiem o podział majątku wspólnego. Podział taki obejmuje cały majątek wspólny, nie tylko prawo do lokalu czy nieruchomości. Często nie jest przez małżonków przeprowadzany, z uwagi na faktyczną niemożność spłaty przez drugiego małżonka lub ich skomplikowaną sytuację osobistą, w tym relacje dotyczące sprawowania opieki nad wspólnymi dziećmi. Wprowadzenie tego przepisu zamiast chronić byłych małżonków może mieć ten skutek, że wierzyciele będą częściej występowali o podział majątku wspólnego, co może być w konkretnych sytuacjach bardzo niekorzystne dla byłych małżonków. Gwałtowne zwiększenie liczby spraw o podział majątku może doprowadzić do nadmiernego obciążenia wydziałów cywilnych sądów rejonowych i zwiększenia czasu trwania postępowań sądowych. Należy więc starannie rozważyć jego wprowadzenie. Przewidziana w projekcie możliwość przejęcia przez współwłaściciela udziału na wcześniejszym etapie po oszacowaniu lub po I licytacji będzie wystarczającym zabezpieczeniem przed nabyciem udziału przez osoby obce.

Należy postulować zatem usunięcie projektowanego przepisu art. 1004¹ kpc, a ewentualnie ograniczenie jego hipotezy do tych nieruchomości, z których były małżonek nie będący dłużnikiem osobistym korzysta dla zaspokojenia swoich potrzeb mieszkaniowych.

Można także rozważyć wprowadzenie regulacji analogicznej do rozwiązania przewidzianego w ustawie Prawo upadłościowe, gdzie art. 124 przewiduje, iż w razie upadłości jednego z małżonków, majątek wspólny wchodzi do masy upadłości, a małżonek upadłego posiada jedynie uprawnienie do zgłoszenia w postępowaniu upadłościowym wierzytelności z tytułu udziału w majątku dorobkowym. W kontekście

egzekucji z nieruchomości mogłaby zostać wprowadzona regulacja, że w razie skierowania egzekucji i zajęcia do udziału jednego z byłych małżonków, następuje zajęcie całej nieruchomości, a drugiemu z byłych małżonków służy uprawnienie do zaspokojenia swojej wierzytelności z tytułu własnego udziału. Pozwoliłoby to sprawnie dokonać egzekucji z całej nieruchomości, z uzyskaniem ekwiwalentu udziału przez drugiego współwłaściciela, a także przy uwzględnieniu uprawnienia drugiego z byłych małżonków jako współwłaściciela do przejęcia nieruchomości przewidzianego w niniejszym projekcie. Regulacja Prawa upadłościowego jest przykładem dopuszczalności w prawie polskim sytuacji, gdy drugi małżonek de facto swoim udziałem w majątku dorobkowym ponosi odpowiedzialność za zobowiązania współmałżonka, nawet w sytuacji, gdy nie jest współdłużnikiem, jak również gdy małżonek taki nie wyraził zgody na zaciągnięcie określonych zobowiązań w trybie określonym w art. 41 § 1 k.r.o. Zapobiegłoby to natomiast konieczności wszczynania przez wierzyciela postępowania o podział majątku wspólnego, które musiałyby obejmować wszystkie składniki majątkowe, a także wierzytelności wynikające z art. 45 k.r.o. oraz art. 618 k.p.c. w zw. z art. 686 k.p.c. w zw. z art. 567 § 3 k.p.c.

4. Art. 2 – przepisy przejściowe.

Projektowany kształt przepisów intertemporalnych w art. 2 ust. 1 oparty na zasadzie działania ustawy nowej do spraw egzekucyjnych będących w toku, przy wyraźnym uregulowaniu w art. 2 ust. 2, że czynności dotychczas dokonane pozostają w mocy, nie budzi większych zastrzeżeń.

Jednakże przepis art. 2 ust. 3 nie określa wprost skutku złożenia sprzeciwu przez małżonka (byłego małżonka) i nie pozwala go wyinterpretować. Należałoby raczej wprost wskazać, że w razie sprzeciwu dotychczas podjęte czynności egzekucyjne podlegają uchyleniu, a organ egzekucyjny umarza egzekucję z ułamkowej części nieruchomości.